

Krystyna Leszczyńska-Wichmanowska*

Kobiety w wyborach do Senatu 15 października 2023 roku

Women in the Senate Election held on 15 October 2023

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: Senat RP, kobiety w wyborach do Senatu RP, jednomandatowe okręgi wyborcze do Senatu RP, dysproporcja płci w wyborach do Senatu RP, kobiety w Senacie RP

Key words: Senate of the Republic of Poland, women in elections to the Senate of the Republic of Poland, single member constituencies to the Senate of the Republic of Poland, gender disparity in elections to the Senate of the Republic of Poland, women in the Senate of the Republic of Poland

Abstrakt: Udział kandydatek do Senatu w latach 1989–2023 wynosił od 6% do 19% i w 2023 r. osiągnął 19% – co stanowi najwyższą wartość w historii wyborów do tej izby parlamentu. Wzrost odsetka kobiet nie przyczynił się jednak do wzrostu odsetka mandatariuszek w Senacie RP XI kadencji tylko pozostał na jednakowym poziomie, czyli 19%. Oznacza to, że w wyborach do Senatu w jednomandatowych okręgach wyborczych wyższy wolumen kandydatek nie gwarantuje wyboru większej liczby senatorek. Należy podjąć więc debatę nad wprowadzeniem systemowych sposobów zwiększenia reprezentacji kobiet w Senacie.

Abstract: The share of female candidates for the Senate in the years 1989–2023 ranged from 6% to 19%, reaching 19% in 2023 – which is the highest value in the history of elections to this chamber of parliament. However, the increase in the percentage of female candidates did not contribute to the increase in the percentage of female mandate holders in the 11th term Senate of the Republic of Poland, which remained at the same level, i.e. 19%. This means that in elections to the Senate in single-mandate constituencies,

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1459-9280>; prof. UMCS, dr hab., Katedra Systemów Politycznych i Praw Człowieka w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji Wydziału Politologii UMCS w Lublinie. E-mail: krystyna.leszczynska@mail.umcs.pl.

a higher volume of female candidates does not secure the election of more female senators. Therefore, a debate should be held on the introduction of systemic ways to increase the representation of women in the Senate.

Wprowadzenie

Celem artykułu jest analiza udziału kobiet w wyborach do Senatu po 1989 r. ze szczególnym uwzględnieniem elekcji z 15 października 2023 r. oraz skuteczności kandydowania do izby drugiej parlamentu z perspektywy faktycznego uwzględniania aspektu płci w sferze polityki.

Debata dotycząca kwestii równego udziału w politycznym procesie decyzyjnym kobiet i mężczyzn w Polsce zyskała – po licznych wcześniejszych próbach – status publicznej w roku 2009: 1) w związku z 20. rocznicą obrad „okrągłego stołu” i przemian systemowych oraz 2) inicjatywą Kongresu Kobiet, którego celem jest diagnoza i poprawa statusu Polek w różnych sferach życia społeczno-politycznego. W 2011 r. wprowadzono dwie istotne zmiany w polskim prawie wyborczym, a mianowicie kwoty wyborcze dla płci (m.in. w wyborach do Sejmu) oraz jednomandatowe okręgi wyborcze (tzw. JOW) w wyborach do Senatu. Mechanizm kwotowy, zaimplementowany do polskiego porządku prawnego w następstwie postulowanego przez Kongres Kobiet parytetu płci, przełożył się w ograniczonym zakresie na zwiększoną reprezentację kobiet w Sejmie z 20% po wyborach w latach: 2001, 2005, 2007 do 24% w 2011 r., 27% w 2015 r. i 29% w latach 2019, 2023. Była to podstawowa, choć nie wyłączna determinanta, która wpłynęła na zmniejszenie dysproporcji płci w dostępie do eksponowanych stanowisk publicznych. Nie można bowiem pominąć dostrzegalnego wzrostu świadomości społecznej i uwrażliwienia na problem nierówności płci w sferze publicznej.

W tym kontekście zasadne wydaje się pytanie o udział kobiet wśród osób kandydujących do Senatu w JOW, które – zgodnie z opinią funkcjonującą w literaturze przedmiotu – wykluczają kobiety z organów władzy ustawodawczej. Ściśle rzecz ujmując, interesujące jest – czy wyraźny wzrost odsetka kandydatek w ostatnich wyborach do Senatu (19%) przełożył się na ich zwiększony udział w izbie drugiej parlamentu?

Hipoteza badawcza zakłada, że jeśli JOW wykluczają kobiety z organów władzy ustawodawczej, to wzrost odsetka kandydatek w wyborach do Senatu w 2023 r. mógł nie przełożyć się na zwiększenie udziału kobiet w Senacie RP XI kadencji.

Do metod badawczych, które okazały się przydatne do przeprowadzenia badań na potrzeby opracowania należy zaliczyć: wybrane metody historyczne,

metody ilościowe, metodę systemową, metodę porównawczą. Przy ich pomocy przeprowadzono analizę udziału kobiet w wyborach do Senatu w jednomandatowych okręgach wyborczych w 2023 r. z perspektywy celów określonych w artykule oraz dokonano przeglądu i konsolidacji danych pochodzących ze źródeł wskazanych w bibliografii (akty prawne, dokumenty źródłowe, opracowania naukowe, artykuły czasopiśmiennicze, źródła internetowe).

Kobiety na listach wyborczych do Senatu RP i w Senacie RP po 1989 roku

W wyborach parlamentarnych, które w latach 1989–2023 odbyły się jedenaście razy (1989, 1991, 1993, 1997, 2001, 2005, 2007, 2011, 2015, 2019, 2023) odsetek kandydatek do Senatu kształtował się na poziomie od 6% do 19%. 4 i 18 czerwca 1989 r. o mandat w izbie drugiej ubiegało się 555 osób: w tym zaledwie 34 kobiety (6%) i 521 mężczyzn (94%)¹. W ponownej rywalizacji wyborczej potocznie określonej jako „senacka dogrywka”, którą przeprowadzono 20 czerwca 1989 r., nie brała udziału żadna kobieta². Liczbowa dysproporcja kobiet i mężczyzn ubiegających się o mandaty w izbie drugiej parlamentu utrzymywała się w każdej następnej elekcji. W wyborach parlamentarnych zorganizowanych w latach 1991–2023 w gronie osób kandydujących do Senatu znalazło się: w 1991 r. – 54 kobiety (9%) i 558 mężczyzn (91%)³; w 1993 r. – 67 kobiet (10%) i 617 mężczyzn (90%)⁴; w 1997 r. – 56 kobiet (11%) i 464 mężczyzn (89%)⁵; w 2001 r. – 53 kobiety (12%) i 376 mężczyzn (88%)⁶;

¹ Dane obliczone na podstawie: Oświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 czerwca 1989 r. o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przeprowadzonych dnia 4 czerwca 1989 r., M.P. 1989, Nr 21, poz. 150.

² Dane obliczone na podstawie: Oświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 20 czerwca 1989 r. o wynikach ponownego głosowania i wynikach wyborów do Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przeprowadzonych dnia 18 czerwca 1989 r., M.P. 1989, Nr 21, poz. 152.

³ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 30 października 1991 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 27 października 1991 r., M.P. 1991, Nr 41, poz. 287.

⁴ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 września 1993 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 19 września 1993 r., M.P. 1993, Nr 50, poz. 471.

⁵ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 września 1997 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 września 1997 r., M.P. 1997, Nr 64, poz. 621.

⁶ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r., Dz.U. 2001, Nr 109, poz. 1187.

w 2005 r. – 99 kobiet (16%) i 524 mężczyzn (84%)⁷; w 2007 r. – 46 kobiet (12%) i 339 mężczyzn (88%)⁸; w 2011 r. – 70 kobiet (14%) i 430 mężczyzn (86%)⁹; 2015 – 58 kobiet (14%) i 365 mężczyzn (86%)¹⁰; 2019 – 45 kobiet (16%) i 233 mężczyzn (84%)¹¹, 2023 – 68 kobiet (19%) i 291 mężczyzn (81%)¹² Państwowa Komisja Wyborcza zarejestrowała 360 osób kandydujących do Senatu, w tym 69 kobiet. W związku z tym, że kandydatka Komitetu Wyborczego Bezpartyjni Samorządowcy złożyła rezygnację¹³ w rywalizacji o mandaty senatorskie wzięło udział 68 kobiet.

W jedenastu elekcjach do Senatu przeprowadzonych w latach 1989–2023 kandydowało 4718 (87,9%) mężczyzn i 650 (12,1%) kobiet. Mandat senatorski uzyskało 948 mężczyzn (86,2%) i 152 kobiety (13,8%). Odsetek senatorek był wyższy od odsetka kandydatek do izby drugiej parlamentu o 1,7 p.p.

Wprawdzie liczba kobiet startujących w wyborach do izby drugiej parlamentu niemal systematycznie rośnie, ale ten wzrost jest stosunkowo powolny. Udział kandydatek do Senatu podwoił się dopiero w 2001 r. i wyniósł 12% w stosunku do 1989 r., w którym sięgał zaledwie 6%. W 2005 r. do Senatu kandydowało 16% kobiet, tj. o 4 p.p. więcej niż w 2001 r. Natomiast w 2007 r. liczba kandydujących kobiet została zredukowana o 4 p.p. i ponownie spadła

⁷ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 września 2005 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r., Dz.U. 2005, Nr 195, poz. 1627.

⁸ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 października 2007 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r., Dz.U. 2007, Nr 198, poz. 1439.

⁹ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r., Dz.U. 2011, Nr 215, poz. 1732.

¹⁰ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 października 2015 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 października 2015 r., Dz.U. 2015, Nr 218, poz. 1295.

¹¹ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 14 października 2019 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 13 października 2019 r., Dz.U. 2019, poz. 1956.

¹² Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 października 2023 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 15 października 2023 r., Dz.U. 2023, poz. 2235.

¹³ Marzanna I. Leszczyńska – kandydatka Komitetu Wyborczego Bezpartyjni Samorządowcy wycofała zgodę na kandydowanie w okręgu wyborczym nr 5 w wyborach do Senatu RP. Okręgowa Komisja Wyborcza w Wałbrzychu skreśliła więc jej nazwisko z karty do głosowania. Zob. *Wybory do Sejmu i Senatu RP 15 października 2023 r. – Kandydaci. Państwowa Komisja Wyborcza* <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/senat/kandydat/29616/5/2753227> (15.11.2023); KOM, *Kraj bez ząbkowiczanki w Senacie*, Ząbkowice.pl, 10.10.2023, <https://zabkowice.pl/wiadomosci/kraj-bez-zabkowiczanki-w-senacie/xd93w3vleK77GH7ig3qv> (15.11.2023).

do 12%, czyli do stanu z 2001 r. Ponowny wzrost liczby kandydatek do Senatu do 16%, a więc do poziomu z 2005 r. nastąpił dopiero po 14 latach, a konkretnie w czwartych kolejnych wyborach! Od wprowadzenia JOW w 2011 r., czyli na przestrzeni 12 lat i *de facto* w czwartej kolejnej elekcji, udział kobiet wśród ubiegających się o mandat senatorski zwiększył się zaledwie o 5 punktów procentowych i nie przekracza 20%; w wyborach 2023 r. gronie osób kandydujących do Senatu znalazło się 19% kobiet.

Tabela 1. Liczba kandydatek i senatorów w wyborach do Senatu w latach 1989–2023 (wybranych wyłącznie w latach wyborów)

Rok wyborów	Liczba / (%) kandydatek	Liczba / (%) senatorów
1989	34 (6)	6 (6)
1991	54 (9)	8 (8)
1993	67 (10)	13 (13)
1997	56 (11)	12 (12)
2001	53 (12)	23 (23)
2005	99 (16)	13 (13)
2007	46 (12)	8 (8)
2011	70 (14)	13 (13)
2015	58 (14)	13 (13)
2019	45 (16)	24 (24)
2023	68 (19)	19 (19)
	650 (12,1)	152 (13,8)

Tabela nie obejmuje kandydatek i senatorów wybranych w wyborach uzupełniających do Senatu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Obwieszczeń Państwowej Komisji Wyborczej o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w latach 1989–2023.

W wyborach do Senatu zorganizowanych w latach 1989–2023 kobiety uzyskały następującą liczbę mandatów: 1989 r. – 6 (6%), 1991 r. – 8 (8%), 1993 r. – 13 (13%), 1997 r. – 12 (12%), 2001 r. – 23 (23%), 2005 r. – 13 (13%), 2007 r. – 8 (8%), 2011 r. – 13 (13%), 2015 r. – 13 (13%), 2019 r. – 24 (24%), 2023 – 19 (19%). Z powyższych danych wynika, że w wyborach do Senatu odsetek kandydatek w stosunku do odsetka mandatów uzyskanych przez kobiety był: czterokrotnie wyższy od 3% do 11% (1993 r. – 3%, 1997 r. – 1%, 2001 r. – 11%, 2019 r. – 8%); dwukrotnie równy po 6% i po 19% (1989 r. – po 6%, 2023 r. – po 19%); pięciokrotnie niższy od 1% do 4% (1991 r. – 1%, 2005 r. – 3%, 2007 r. – 4%, 2011 r. – 1%, 2015 r. – 1%).

Wyniki przeprowadzonej analizy potwierdzają zmienną skuteczność kandydowania kobiet do izby drugiej parlamentu i wskazują, że polska polityka stanowi sferę przyporządkowaną prawie wyłącznie mężczyznom.

Trajektorie sukcesu kobiet w wyborach do Senatu w latach 2001 i 2019

Dwa najlepsze rezultaty wyborcze osiągnęły kobiety w wyborach do Senatu w latach 2001 i 2019, w których zdobyły odpowiednio 23% i 24% mandatów.

W wyborach 2001 r. odsetek senatorek (23%) był prawie dwukrotnie wyższy od odsetka kandydatek do izby drugiej parlamentu (12%).

Po roku 1989 debata o równych szansach Polek w życiu społecznym i publicznym była prowadzona w ograniczonych przestrzeniach, a mianowicie w środowiskach naukowym, organizacji i inicjatyw kobiecych oraz w ramach Parlamentarnej Grupy Kobiet, stanowiącej lobby polityczne działające na gruncie parlamentarnym ponad podziałami politycznymi¹⁴. Kwestia braku równości kobiet i mężczyzn w polityce szerzej wybrzmiała w mass-mediach w 1999 r., czyli w 10. rocznicę obrad „okrągłego stołu” i przemian systemowych w Polsce oraz *de facto* na dwa lata przed wyborami parlamentarnymi w 2001 r., których efektem był wzrost odsetka kobiet w Sejmie RP (o 7 p.p. w stosunku do wyborów z 1997 r.) i Senacie RP (o 11 p.p. w stosunku do wyborów z 1997 r.). Na łamach «Gazety Wyborczej» – jednego z najbardziej (obok «Rzeczpospolitej») opiniotwórczych dzienników – przeprowadzono dyskusję dotyczącą udziału kobiet w opozycji demokratycznej i ich niemal całkowitej nieobecności w życiu publicznym po „okrągłym stole”. Maria Janion – historyczka literatury i kształtowania się idei, badaczka kultury i wnikliwa komentatorka polskich mitów narodowych¹⁵ – stwierdziła wówczas, iż „Solidarność” odwróciła się od kobiet dając im do zrozumienia, że nie są mile widziane tam, gdzie nie chodzi już o „gaszenie pożaru”, ale o władzę, przywileje, pieniądze¹⁶.

Przed wyborami parlamentarnymi w 2001 r. trzy ugrupowania polityczne: Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD) i Unia Pracy (UP)¹⁷ oraz Unia Wol-

¹⁴ K. Marszał (opr.), *Lobby kobiet w polskim parlamencie 1989–2005*, Warszawa 2005, s. 150; D. Waniek, *Kobiety lewicy w polskim doświadczeniu politycznym. Tradycje, wartości i tożsamość*, Toruń 2008, s. 158–170.

¹⁵ Ł. Jędrzejski, *Maria Janion – filolożka*, [w:] K. Leszczyńska-Wichmanowska (red.), *Kobiety – Polki w nauce*, Lublin 2023, s. 145–146, 155.

¹⁶ M. Janion, *Za wolność waszą i naszą*, «Gazeta Wyborcza», 3–4.07.1999, nr 153, s. 25.

¹⁷ Zob. *Deklaracja intencji współpracy Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Unii Pracy w wyborach parlamentarnych w 2001 r.* zawarta 17 października 2000 r., s. 1, Archiwum Partii Politycznych, Sojusz Lewicy Demokratycznej 2000.

ności (UW)¹⁸ w materiałach wewnątrzpartyjnych określili, że żadna z płci nie będzie reprezentowana przez mniej niż 30% kandydatek/kandydatów na listach wyborczych do Sejmu i Senatu. Jednak wówczas wskazana kwota¹⁹ nie została zastosowana przez partie lewicowe w stosunku do kobiet ubiegających się o mandaty senatorskie z ramienia tych właśnie stronnictw. Koalicyjny Komitet Wyborczy SLD-UP zgłosił 19% kobiet do Senatu, czyli o 11 p.p. mniej niż zadeklarowały wchodzące w jego skład ugrupowania. Natomiast UW wywiązała się z obietnicy przedwyborczej i wystawiła 31% kandydatek do Senatu. Należy jednak wskazać, że przedstawiciele UW do izby drugiej parlamentu zostali zgłoszeni w ramach komitetu wyborczego Blok Senat 2001 wspólnie z kandydatami Platformy Obywatelskiej (PO), Prawa i Sprawiedliwości (PiS) oraz Akcji Wyborczej Solidarność Prawicy (AWSP), w którym kobiety stanowiły 11%²⁰. Profesor Renata Siemieńska wskazała, że „(...) decyzja o umieszczeniu pewnej liczby kobiet w ostatnich wyborach parlamentarnych (2001 r.) i samorządowych (2002 r.) przez pewne partie (SLD, UP, UW co najmniej 30% kandydatów jednej płci) stała się dopingiem dla innych, które odżegnując się od przyjęcia podobnych ustaleń zwiększyły liczbę kobiet na swych listach”²¹.

Sukces kobiet w wyborach do Senatu V kadencji był niewątpliwie także rezultatem niezwykle szeroko zakrojonej działalności na skalę ogólnopolską Przedwyborczej Koalicji Kobiet, która powstała w lutym 2001 r. na bazie projektu Ośrodka Informacji Środowisk Kobietych OŚKA „*Kwestia równouprawnienia płci w wyborach do parlamentu*”²². Koalicja domagała się uchwalenia przez

¹⁸ Zob. Uchwała Rady Krajowej Unii Wolności z 24 marca 2001 r. (ze zbiorów własnych).

¹⁹ Kwota to określony procentowo (np. 25%, 30%, 35%) udział w obsadzie organów i funkcji publicznych, gwarantujący grupie niedoreprezentowanej proporcjonalną reprezentację. Przykładowo w 1999 r. Unia Wolności wystąpiła z projektem wprowadzenia do Ordynacji wyborczej do Sejmu RP gwarancji kwotowych. Zaproponowano, aby art. 80 ust. 2 otrzymał następujące brzmienie: „Liczba kandydatów na liście nie może być mniejsza niż 3 kandydatów i większa niż dwukrotność ogólnej liczby posłów wybieranych w danym okręgu wyborczym, przy czym co najmniej 1/3 ogółu kandydatów na liście muszą stanowić kobiety”. Zob. *Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 28 maja 1993 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, druk nr 1391 III kadencji Sejmu, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.05.2022). Gdy nad tą zmianą głosowano na początku marca 2001 r. to Bronisław Geremek – ówczesny przewodniczący partii był przeciw. Głosowanie nr 36 w czasie 103 posiedzenia Sejmu RP w dniu 7 marca 2001 r. o godz. 13:53.

²⁰ *Wybory parlamentarne 2001. Wybory do Senatu: dane o kandydatach na senatorów*, Państwowa Komisja Wyborcza, https://wybory2001.pkw.gov.pl/sndk1_k.html (30.11.2023).

²¹ R. Siemieńska, *Kobiety i mężczyźni o obecności kobiet w polityce*, [w:] K. Marszał (opr.), *Lobby kobiet w...*, s. 59.

²² Celem Przedwyborczej Koalicji Kobiet było wyłonienie w wyborach parlamentarnych 2001 r. jak największej liczby kobiet, upowszechnianie wśród polityków i społeczeństwa idei równego statusu płci oraz monitorowanie aktywności ugrupowań politycznych na rzecz reprezentowania i realizowania interesów kobiet. W działalność Koalicji, która nie

Sejm ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn²³, wprowadzenia kwot płci do statutów partyjnych. Ponadto aktywistki przekonywały kobiety do wzięcia udziału w głosowaniu, zachęcały do kandydowania wyborach, a nawet pomagały im „w dostaniu się” na listy wyborcze. Kwotę 30% kobiet na listach wyborczych wpisały – o czym była już mowa – do swoich materiałów partyjnych SLD, UP i UW, ale tylko UW wywiązała się ze złożonego zobowiązania²⁴. Rekordowa wówczas liczba kobiet w parlamencie po wyborach w 2001 r. okazała się być zbieżna z deklarowanymi oczekiwaniami społecznymi. W 2000 r. 61% kobiet i 40% mężczyzn w Polsce opowiedziało się stanowczo za zwiększeniem udziału kobiet w życiu publicznym²⁵. Elekcja do izby drugiej w 2001 r. niejako zweryfikowała tezę, że im lepszy wynik w wyborach do Senatu partii bardziej na lewo na skali lewica-prawica, tym więcej kobiet w Senacie.

W rezultacie wyborów do Sejmu IV kadencji kobiety uzyskały 93 mandaty (20%). Udział kobiet w pierwszej izbie parlamentu, który *de facto* po „okrągłym stole” wyniósł najczęściej 13% (od 10% do 13%), zwiększył się w 2001 r. o ponad połowę i osiągnął na trwale poziom co najmniej 20% w każdych następnych wyborach. Natomiast w Senacie V kadencji odsetek kobiet (23%) wzrósł prawie dwukrotnie w wyborach z 1997 r. (12%) i ponad dwukrotnie w elekcjach w latach: 1989, 1991, 1993 (odpowiednio: 6%, 8%, 13%), ale w wyborach w latach: 2005–2015 powrócił do wartości z lat 1991–1993, czyli 8% i 13%.

Obecność kobiet w życiu publicznym to temat, który w XXI w. coraz częściej zaczął pojawiać się w polskiej debacie publicznej i stopniowo zaczął być odzwierciedlany w programach wyborczych poszczególnych ugrupowań politycznych.

Jednak przełom w podejściu do kwestii zwiększenia udziału kobiet w polskiej polityce nastąpił w związku z 20. rocznicą „okrągłego stołu” i przemian systemowych w Polsce²⁶. Z tej okazji powstało wiele publikacji i artykułów naukowych oraz prasowych mających na celu podsumowanie dwóch dekad

opowiedziały się za żadną konkretną partią polityczną ani konkretną kandydatką było zaangażowanych ponad 50 organizacji kobiecych. W ramach akcji wydrukowano i rozdano tysiące ulotek, dziesiątki banerów i city lightów. Organizowano także: konferencje prasowe, debaty, dyskusje internetowe.

²³ Zob. Poselski projekt ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn, Druk Sejmu III kadencji, nr 569. Rada Ministrów uznała za bezzasadne wprowadzenie w życie tego projektu. Zob. Stanowisko Rządu wobec poselskiego projektu ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn, druk 569 – reprezentowanego z upoważnienia Rady Ministrów w toku prac parlamentarnych przez Prezesa Rady Ministrów, Prezes Rady Ministrów DSPR-140-186(2)/98.

²⁴ *Kobiety dla Polski. Polska dla kobiet: 20 lat transformacji 1989–2009. Raport*, J. Piotrowska, A. Grzybek (red.), Kongres Kobiet Polskich, Warszawa 2009, s. 206.

²⁵ D. Kempka, Raport: *Kobiety-partie-wybory*, www.neww.org.pl (17.08.2012).

²⁶ M. Fuszara, *Kobiety w polityce*, [w:] K. Slany, J. Struzik, K. Wojnicka, *Gender w społeczeństwie polskim*, Kraków 2011, s. 121–126.

transformacji systemowej z perspektywy kobiet i wówczas okazało się, że z tzw. procesu wychodzenia z systemu komunistycznego zostały wykluczone działaczki, natomiast pamięć przemian i dokonań zawłaszczyli mężczyźni. Wyrazem sprzeciwu wobec formuły obchodów 20 lat polskiej transformacji ustrojowej był Kongres Kobiet, który ze zjazdu ponad 4 tys. kobiet z całego kraju w Warszawie w czerwcu 2009 r. przekształcił się w Stowarzyszenie Kongres Kobiet w styczniu 2010 r.²⁷ Wśród postulatów zawartych w raporcie opracowanym przez Kongres znalazły się m.in.: aktywizacja polityczna kobiet oraz tworzenie mechanizmów służących wyrównywaniu szans kobiet i mężczyzn w życiu publicznym (kwoty, parytety)²⁸. Na łamach «Gazety Wyborczej» i «Rzeczypospolitej» przeprowadzono dyskusję na temat obywatelskiej inicjatywy wprowadzenia do ordynacji wyborczej parytetu płci na listach wyborczych, czyli zagwarantowania kandydatkom i kandydatom 50% udziału na listach wyborczych²⁹. Stowarzyszenie Kongres Kobiet powołało bowiem Obywatelski Komitet Inicjatywy Ustawodawczej „Czas na Kobiety”, który złożył w Sejmie projekt ustawy proponujący wprowadzenie do prawa wyborczego parytetu płci³⁰ na listach: kandydatów na radnych (od 20 tys. mieszkańców), kandydatów na posłów i senatorów oraz kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego. W trakcie prac legislacyjnych parytet płci zastąpiono mechanizmem kwotowym, tj. wymogiem zamieszczenia na liście wyborczej nie mniej niż 35% przedstawicieli obu płci. W ustawie zwanej potocznie „kwotową”³¹ zagwarantowano co najmniej po 35% miejsc dla kobiet i mężczyzn na listach wyborczych do Sejmu, Parlamentu Europejskiego oraz rad gmin (od 20 tys. mieszkańców), powiatów i sejmików województw, czyli w wyborach których wyniki są ustalane przy uwzględnieniu zasady proporcjonalności. Poza mechanizmem zwiększania partycypacji kobiet w wyborach (tj. parytetem płci wskazanym w projekcie

²⁷ *O nas*, Kongres Kobiet, <https://kongreskobiet.pl/o-nas/> (20.10.2023).

²⁸ *Cele i postulaty*, Kongres Kobiet, <https://kongreskobiet.pl/o-nas/cele-i-postulaty/> (20.10.2023); K. Karasińska, *Mamy robotę do zrobienia. Rozmowa z Henryką Bochniarz*, «Forbes Woman» październik–listopad 2023, s. 13.

²⁹ S. Strzemecka, *Walka Polek o gwarancje równości w polityce. Analiza dyskursu publicznego na temat wprowadzenia parytetu płci do ordynacji wyborczej*, «Studia Humanistyczne AGH» 2013, t. 12/4, s. 72–75.

³⁰ *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego, w związku z wprowadzeniem parytetu płci na listach kandydatów*, Druk VI kadencji, nr 2173, <https://www.sejm.gov.pl> (10.10.2023).

³¹ *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego*, Dz.U. 2011, Nr 34, poz. 172.

ustawy, a następnie ustawy kwotą płci określoną w ustawie) pozostały elekcje: do Senatu, Prezydenta RP, na jednoosobowe stanowiska w organach wykonawczych samorządu terytorialnego³². W roku wyborów parlamentarnych 2011 wprowadzono także inną istotną zmianę w polskim prawie wyborczym, a mianowicie JOW w wyborach do Senatu³³. Sejm nie zdołał odrzucić poprawek Senatu dotyczących JOW w wyborach do Senatu³⁴. Zasada większości względnej i jednomandatowe okręgi wyborcze powodują, że wyniki wyborów zarówno w skali okręgu, jak i w skali kraju niejednokrotnie nie odzwierciedlają rzeczywistej woli wyborców³⁵, czyli nie przekładają preferencji wyborczych na wyniki wyborów. „Nowa Zelandia odeszła już od systemu większościowego podobnie Szkocja, ostatnio Włochy i wielu innych. W USA i Wielkiej Brytanii dyskutuje się o jego reformie.” – wskazał prof. Radosław Markowski³⁶.

W roku 2012 r. udział kobiet wybieranych w organach ustawodawczych w systemach większościowych kształtował się na poziomie 14%, a w systemach proporcjonalnych 25%, natomiast w roku 2018 r. wzrósł odpowiednio do 20% w systemach większościowych oraz do 26,5% w systemach proporcjonalnych i mieszanych³⁷.

W 2015 r. już w 16 państwach (*de facto* państwach europejskich) kobiety stanowiły ponad 30% parlamentarzystów, w tym w czterech powyżej 40%. W parlamentach: Szwecji, Finlandii, Islandii oraz Hiszpanii zasiadało wówczas przeszło 40% kobiet, natomiast w parlamentach: Norwegii, Belgii, Danii, Holandii, Słowenii, Niemiec, Serbii, Macedonii, Portugalii, Włoch, Austrii i Szwajcarii było ich odpowiednio od 39,6% do 30,5%³⁸. Parlament Europejski (PE) wielokrotnie wskazywał na istniejącą dysproporcję płci w polityce, promując równy udział kobiet w procesach decyzyjnych na wszystkich szczeblach. W skład PE, zaprzysiężonego w lipcu 2019, weszło najwięcej kobiet w historii tej instytucji –

³² *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego, w związku z wprowadzeniem parytetu płci na listach kandydatów*, druk nr 2173 VI kadencji Sejmu, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.05.2022).

³³ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – *Kodeks wyborczy*, Dz.U. 2011, Nr 21, poz. 112.

³⁴ Głosowanie nr 161 w czasie posiedzenia Sejmu RP nr 82 w dniu 5 stycznia 2011 r. o godz. 11:28.

³⁵ E. Gdulewicz, W. Kręcis, *Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii*, [w:] W. Skrzydło (red.), *Ustroje państw współczesnych*, Lublin 2002, s. 27.

³⁶ W. Szacki, *Prof. Markowski, Złe jednomandatowe okręgi*, «Gazeta Wyborcza» 22.07.2011, nr 168.

³⁷ *Kobiety w polityce*. Statystyki międzynarodowe. Opracowania tematyczne OT-676, Kancelaria Senatu 2019, s. 37.

³⁸ *Udział kobiet w życiu publicznym – Polska na tle innych krajów*. Opinie i ekspertyzy OE-277. Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji: Dział Analiz i Opracowań Tematycznych, Kancelaria Senatu, Warszawa 2019, s. 12–13.

39,3%, czyli o prawie 3 punkty procentowe więcej niż pod koniec poprzedniej jego kadencji (36,5%)³⁹.

W 2019 r. kobiety zdobyły najwięcej mandatów w historii wyborów do Senatu RP. Odsetek uzyskanych mandatów (24%) był półtora razy wyższy od odsetka kandydatek do drugiej izby parlamentu (16%). Niemal wszystkie partie, które uzyskały reprezentację w parlamencie w rezultacie elekcji przeprowadzonej w 2019 r. odniosły się do problemów kobiet w swych programach wyborczych i wskazały na potrzebę wprowadzenia określonych zmian w prawie⁴⁰.

Kobiety w wyborach do Senatu 15 października 2023 r.

Większościowy system wyborczy do Senatu RP nie daje możliwości ukształtowania reprezentatywnego składu izby, jak byłoby to możliwe przy zastosowaniu systemu proporcjonalnego. Przyjęta zasada większości względnej jest bowiem jednym z najistotniejszych czynników deformujących wyniki wyborów. Jednomandatowe okręgi wyborcze w połączeniu z zasadą większości względnej wywołują ryzyko pomijania głosów części społeczeństwa oraz zdobywania mandatów przez kandydatów bez poparcia większości wyborców w okręgu⁴¹. Kandydat, który w okręgu uzyska najwięcej głosów, otrzymuje z tego okręgu mandat; reszta pretendentów przepada. Innymi słowy, zwycięzca bierze wszystko.

W wyborach do Senatu przeprowadzanych w systemie większościowym z jednomandatowymi okręgami wyborczymi i zasadą większości względnej kobiety nie mają równych szans z mężczyznami już na etapie zgłaszania kandydatów. Komitet wyborczy wystawia tylko jednego kandydata w okręgu wyborczym z jednym mandatem do zdobycia. Do kandydowania wskazywani są przede wszystkim mężczyźni. Komitety wyborcze, które kierują się zazwyczaj motywem maksymalizacji zysków wyborczych, wdrażają bardziej tradycyjne strategie i rzadziej wystawiają kobiety w jednomandatowych okręgach wyborczych⁴².

³⁹ *Jak Parlament Europejski walczy o równość płci w UE*, Parlament Europejski, 20.10.2023, https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2019/8/story/20190712STO-56961/20190712STO56961_pl.pdf (20.10.2023).

⁴⁰ M. Lesińska-Staszczuk, *Women's rights in the light of the programmes of the victorious political parties in Poland's 2019 parliamentary elections*, «Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Sectio M» 2019, vol. 4, s. 39–50.

⁴¹ K. Stoś, *Większościowy system wyborczy do Senatu RP – postulat i analiza konsekwencji wprowadzenia wymogu większości bezwzględnej*, «Zeszyt Prawniczy UAM» 2022, nr 12, s. 192, 178.

⁴² W. Sokół, E. Kuzelewska, *Uwarunkowania polityczno-prawne reprezentacji kobiet w parlamentach*, «Przeгляд Sejmowy» 2023, nr 172, s. 82.

Tabela 2. Typ i liczba komitetów w wyborach do Senatu w 2023 roku

Typ komitetu	Liczba komitetów w wyborach do Senatu w 2023 r.	Liczba komitetów w wyborach do Senatu w 2023 r., które zgłosiły kandydatury kobiet
Koalicyjny	2	2
Partii	16	9
Wyborców	31	3
Liczba	49	14 (28,6%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej: *Komitety w wyborach do Sejmu i Senatu w 2023 r.*, <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/komitety> (20.10.2023); *Wyniki głosowania w wyborach do Senatu w 2023 r.* <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/senat/wynik/pl> (20.10.2023).

Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła zawiadomienia o utworzeniu 84 komitetów w wyborach do Sejmu i Senatu w 2023 r., z których 82 zadeklarowało zamiar zgłoszenia kandydatów na senatorów. Finalnie 49 komitetów (2 koalicyjne komitety wyborcze, 16 komitetów wyborczych partii politycznych i 31 komitetów wyborczych wyborców) wysunęło kandydatury osób ubiegających się o mandaty senatorskie: 11 komitetów (22,5%) – kandydatury kobiet i mężczyzn (2 koalicyjne komitety wyborcze, 9 komitetów wyborczych partii politycznych), 3 komitety (6,1%) – kandydatury kobiet (komitety wyborcze wyborców) oraz 35 komitetów – kandydatury mężczyzn (71,4%) (7 komitetów wyborczych partii politycznych, 28 komitetów wyborczych wyborców). Z komitetów, które zgłosiły kandydatury wyłącznie jednej płci wystartowało odpowiednio: 42 mężczyzn i trzy kobiety. Kobiety kandydowały głównie z komitetów utworzonych przez koalicje partii politycznych (ze wszystkich komitetów) oraz partie polityczne (z ponad połowy komitetów, tj. 56,3%). Natomiast w ramach komitetów wyborczych wyborców, czyli *de facto* niezależnych komitetów kandydatów, startowały tylko nieliczne reprezentantki płci żeńskiej (z rzadziej niż co 11 komitetu, tj. 8,6%).

Kobiety miały prawie o połowę mniejsze perspektywy zdobycia mandatu w porównaniu z mężczyznami, ponieważ kandydowały jedynie w 53 na 100 okręgach wyborczych. Oznacza to, że w wyborach do Senatu w 2023 r. kobiety już na starcie przegrały 47 mandatów, ponieważ w 47 okręgach wyborczych nie kandydowały. W związku z tym, że tylko w jednym senackim okręgu wyborczym rywalizowały same kobiety (*de facto* dwie kobiety) to mężczyźni byli pozbawieni szansy objęcia zaledwie jednego mandatu. Dla porównania w wyborach do Senatu w latach 2011–2019 kobiety nie kandydowały w następującej liczbie okręgów: 2011 – 48, 2015 – 57, 2019 – 65, natomiast wyłącznie kobiece kandydatury wystawiono w następującej liczbie okręgów: 2011 – 0,

2015 – 2, 2019 – 1⁴³. Z przedstawionych danych wynika, że proporcja szans wyborczych kobiet i mężczyzn w wyborach do Senatu w 2023 r., w jednomandatowych okręgach wyborczych z zasadą większości względnej, była najwyższa w porównaniu z wyborami w latach 2011–2019, ale zmiana w stosunku do roku 2011 okazała się minimalna i była zaledwie o jeden mandat wyższa.

„Wszystko albo nic” – ta funkcjonująca w wyborach do Senatu zasada powoduje, że z reguły tylko największe partie wprowadzają do drugiej izby parlamentu swoich przedstawicieli – są jednak również reprezentanci mniejszych ugrupowań i kandydaci niezależni, którzy także rywalizują w walce wyborczej o poparcie. 15 października 2023 r. w 100 jednomandatowych senackich okręgach wyborczych kandydowało łącznie 359 osób: 68 kobiet i 291 mężczyzn.

Tabela 3. Kobiety w wyborach do Senatu w 2023 r.

Komitet wyborczy	Liczba kandydatek	Liczba kandydatów	% kandydatek	Liczba (%) senatorek	Liczba (%) senatorów
KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	15	34	30,6	13	28
KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe	1	27	3,6	0	12
KW Bezpartyjni Samorządowcy	10	30	25	0	
KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	6	59	9,2	0	
KW Nowa Demokracja – Tak	1	4	20	0	
KW Nowa Lewica	3	11	21,4	3	6
KW Prawo i Sprawiedliwość	24	72	25	3	31
KW Polska Jest Jedna	1	3	25	0	
KW Ruch Naprawy Polski	1	2	33	0	
KW Wolni i Solidarni	1	2	33	0	
KW Zjednoczenie Chrześcijańskich Rodzin	2	3	40	0	
KWW Beata Mních	1	-	100	0	
KWW Lidia Staroń – Zawsze Po Stronie Ludzi	1	-	100	0	
KWW Ruchu Dobrobytu i Pokoju	1	2	33	0	
Łącznie	68	249	-	19	77
Pozostali	-	42	-		4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej: *Komitety w wyborach do Sejmu i Senatu w 2023 r.*, <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/komitety> (20.10.2023); *Wyniki głosowania w wyborach do Senatu w 2023 r.* <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/senat/wynik/pl> (20.10.2023).

⁴³ K. Leszczyńska-Wichmanowska, *Kobiety w jednomandatowych okręgach wyborczych do Senatu RP*, «Polityka i Społeczeństwo» 2022, nr 3 (20), s. 99–103.

Najwięcej kandydatur kobiecych zgłosiły: Prawo i Sprawiedliwość – 24, Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni – 15 i Bezpartyjni Samorządowcy – 10, a w zasadzie 11⁴⁴, natomiast najmniej m.in. Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe – 1. Pozostałe komitety wyborcze związane przez partie polityczne przedstawiły następującą liczbę kandydatek: Konfederacja Wolność i Niepodległość – 6, Nowa Lewica – 3, Zjednoczenie Chrześcijańskich Rodzin – 2, Nowa Demokracja – Tak – 1; Polska Jest Jedna – 1, Ruch Naprawy Polski – 1, Wolni i Solidarni – 1. Z kolei komitety wyborcze wyborców: Beata Mních, Lidia Staroń – Zawsze Po Stronie Ludzi, Ruch Dobrobytu i Pokoju były reprezentowane przez jedną przedstawicielkę. Dla porównania, w ramach Komitetu Wyborczego Wyborców Mirosława Piaseckiego – kandydata na senatora Rzeczypospolitej Polskiej wystartowało dwóch kandydatów.

Przedstawicielki: Prawa i Sprawiedliwości, Koalicji Obywatelskiej PO .N IPL Zieloni oraz Bezpartyjnych Samorządowców stanowiły prawie 3/4 wszystkich kandydatek (71%). W tych wyborach nawet Konfederacja Wolność i Niepodległość była reprezentowana przez większą liczbę kobiet niż Nowa Lewica czy Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe łącznie (odpowiednio 6 do 3 i 1).

Funkcjonuje opinia, że liczba miejsc dla kobiet dodatkowo zmniejszyła się ze względu na porozumienie zawarte przez partie opozycyjne, które zdecydowały się nie konkurować między sobą i wystawić wspólnego kandydata w każdym okręgu do Senatu⁴⁵. W wyborach do Senatu w 2023 r. wśród 100 osób kandydujących z opozycji w ramach „paktu senackiego”⁴⁶ było tylko 19 kobiet (19%).

⁴⁴ Zob. przypis nr 13.

⁴⁵ A. Szypulska, A. Szczerba, A. Kwiatkowska, *Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce. Analiza i zalecenia*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Seria: «Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich» 2020, nr 6. «Zasada Równego Traktowania. Prawo i praktyka», nr 31, Warszawa 2020, s. 25. Wybory do Senatu 2019.pdf (2.01.2022).

⁴⁶ „Pakt senacki” to porozumienie ugrupowań opozycyjnych (Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni, Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe, Nowa Lewica, Ruch Samorządowy Tak! Dla Polski), które w wyborach do Senatu w 2023 r. zdecydowały się wystawić w każdym okręgu po jednym kandydacie, tj. przedstawiciela konkretnej partii lub kandydata niezależnego startującego z własnego komitetu, ale popieranego przez pozostałych. Udziału w „Pakcie senackim” odmówiły Konfederacja Wolność i Niepodległość oraz Bezpartyjni Samorządowcy. Był to tzw. drugi „Pakt senacki”. Bowiem w wyborach do Senatu w 2019 r. opozycja wobec PiS zawarła porozumienie, które polegało na tym, że partie „antyrządowe” nie wystawiły kandydatów przeciwko sobie. W wyborach do izby drugiej parlamentu w latach 1989–2015 zawsze zwycięstwo odnosiło ugrupowanie, które wygrywało wybory do Sejmu. W 2019 r. strategia opozycji przyniosła zamierzony rezultat w postaci 51 na 100 mandatów (50 mandatów dla kandydatów z paktu). Zob. K. Leszczyńska-Wichmanowska, *Kobiety w jednomandatowych okręgach...*, s. 103; *Mentzen o pakcie senackim. Nie wchodzimy w pakty z diabłem*, GazetaPrawna.pl, 7.03.2023, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8676179,mentzen-pakiet-senacki-pakt->

Ponad połowa z nich o mandat rywalizowała zarówno z mężczyznami, jak i z kobietą/kobietami (52,6%), 8 – wyłącznie z mężczyznami (42,1%), 1 – tylko z kobietą (5,3%). Skuteczność kobiet-kandydatek z „paktu senackiego” okazała się bardzo wysoka (84,2%). Wśród nich mandat uzyskało w wyniku rywalizacji: zarówno z mężczyznami, jak i z kobietą/kobietami – 9 (47,4%), wyłącznie z mężczyznami – 6 (31,6%), tylko z kobietą – 1 (5,3%). Pozostałe natomiast walkę o mandat przegrały w konkurencji wyłącznie z mężczyznami – 2 (10,5%), zarówno z mężczyznami, jak i z kobietą – 1 (5,3%).

W każdym z senackich okręgów obowiązuje zasada „wszystko albo nic” – jedynie kandydatura z najwyższym poparciem uzyskuje mandat. W przeważającej liczbie przypadków walkę o władzę w Senacie toczyły: „pakt senacki” i ugrupowanie Jarosława Kaczyńskiego. Przykładowo, kobiety-kandydatki z „paktu senackiego” konkurowały z przedstawicielkami: PiS – w 7 okręgach, Zjednoczenia Chrześcijańskich Rodzin – w 1 okręgu, Konfederacji Wolność i Niepodległość – w 1 okręgu, PiS i Bezpartyjni Samorządowcy – w 1 okręgu, Wolni i Solidarni i Lidia Staroń – Zawsze Po Stronie Ludzi – w 1 okręgu. Natomiast skuteczność kobiet-kandydatek z PiS okazała się niewielka (15,8%). W wyborach w 2019 r. współczynnik kandydatek do liczby uzyskanych mandatów przedstawiał się następująco: „pakt senacki” – 22:14 (58,3%), PiS – 14:9 (37,5%).

Wybory do Senatu w 2019 r. pokazały, że szanse kobiet z komitetów wyborczych wyborców w wyborach do Senatu w jednomandatowych okręgach wyborczych, w których generalnie „bez partyjnego protektora nie ma senatora”⁴⁷ są znikome, a wręcz żadne. Dotychczas tylko jedna kandydatka, która startowała z własnego komitetu wyborczego, zdobyła mandat w wyborach w latach 2015 i 2019. W elekcji przeprowadzonej w 2023 r. Lidia Staroń z komitetu wyborczego wyborców przegrała z Ewą Kaliszuk z „paktu senackiego”.

Najwyższy odsetek kobiet wśród kandydatów do Senatu z koalicyjnych komitetów wyborczych i komitetów wyborczych partii politycznych miały: Zjednoczenie Chrześcijańskich Rodzin (40%), Ruch Naprawy Polski – 1 (33%), Wolni i Solidarni – 1 (33%) oraz Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni (30,6%). Najniższy ze wszystkich komitetów – Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe (3,6%). Należy podkreślić, że w wyborach do Senatu, w jednomandatowych okręgach wyborczych w połączeniu

-z-diablem.html (21.03.2023); *Bezpartyjni Samorządowcy wystawią kandydatów do Senatu we wszystkich okręgach*, PortalSamorzadowy.pl, 08.05.2023, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleszenstwo/bezpartyjni-samorzadowcy-wystawia-kandydatow-do-senatu-we-wszystkich-okregach,459737.html> (10.05.2023).

⁴⁷ Por. K. Leszczyńska, *Senat Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989–2011*, Lublin 2015, s. 131–170.

z zasadą większości względnej, kobiety-kandydatki z koalicji wyborczej „pakt senacki”⁴⁸ przekroczyły pułap 30%. Należy więc oczekiwać, że tego rodzaju działanie, która może być określone mianem dobrej praktyki, będzie kontynuowane.

Konkluzje

Przeprowadzona analiza pozwoliła na pozytywne zweryfikowanie hipotezy badawczej i uprawnia do sformułowania kilku wniosków.

Po pierwsze, wzrost odsetka kandydatek wyborach do Senatu z 15 października 2023 r. nie przełożył się na zwiększoną liczbę kobiet w Senacie RP XI kadencji. Odsetek kandydatek w stosunku do odsetka mandatów uzyskanych przez kobiety był identyczny i wynosił 19%.

Po drugie, kobiety nie miały równych szans na uzyskanie mandatu w porównaniu z mężczyznami, ponieważ kandydowały w 53 na 100 okręgach wyborczych. Oznacza to, że kobiety już na starcie przegrały 47 mandatów w ostatniej elekcji do izby drugiej parlamentu.

Po trzecie, perspektywa uzyskania mandatu przez kobiety z komitetów wyborczych wyborców w wyborach do Senatu w JOW gdzie generalnie „bez partyjnego protektora nie ma senatora” są znikome, a wręcz żadne. Kandydatka, która w latach 2015, 2019 – jako jedyna kobieta – z sukcesem startowała z „własnego” komitetu wyborczego wyborców, w elekcji w 2023 r. przegrała z reprezentantką „paktu senackiego”.

Po czwarte, fakt wystawienia 30,6% kobiet w wyborach do Senatu w 2023 r. przez KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni należy traktować jako przykład promowania bardziej zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w polityce, ale również podejmowania konkretnych działań zmierzających do realizacji tego celu.

Decydującym czynnikiem, wpływającym na wzrost udziału kobiet w parlamentach, jest wola polityczna. Należy więc postulować, aby partie polityczne zgłaszające kandydatów do Senatu w ramach komitetów wyborczych partii politycznych (KW), koalicyjnych komitetów wyborczych (KKW): 1) zwiększały odsetek kobiet, 2) zwiększały liczbę okręgów, w których kandydować będą kobiety, 3) precyzyjnie i z wyprzedzeniem (co najmniej na rok przed planowanymi wyborami) określały kryteria selekcji kandydatek i kandydatów, żeby kobiety miały możliwość przygotowania się do udziału w wyborach,

⁴⁸ W. Sokół, *Partie polityczne na arenie wyborczej i gabinetowej*, [w:] W. Sokół, M. Żmigrodzki (red.), *Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej*, Lublin 2003, s. 176–189.

4) dążyły do nominowania (za przykładem wyborów w okręgach jednomandatowych Meksyku od 2015 r.⁴⁹) równej liczby kandydatek i kandydatów, czyli „parytetów”.

Bibliografia

- Dahlerup D., *The story of The Theory of Critical Mass*, «Politics&Gender» 2006, vol. 2.
- Fuszara M., *Kobiety w polityce*, [w:] K. Slany, J. Struzik, K. Wojnicka, *Gender w społeczeństwie polskim*, Kraków 2011.
- Gdulewicz E., Kręcisz W., *Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii*, [w:] W. Skrzydło (red.), *Ustroje państw współczesnych*, Lublin 2002.
- Jędrzejki Ł., *Maria Janion – filolożka*, [w:] K. Leszczyńska-Wichmanowska (red.), *Kobiety – Polki w nauce*, Lublin 2023.
- Lesińska-Staszczuk M., *Women's rights in the light of the programmes of the victorious political parties in Poland's 2019 parliamentary elections*, «Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Sectio M» 2019, vol. 4.
- Leszczyńska-Wichmanowska K., *Kobiety w jednomandatowych okręgach wyborczych do Senatu RP*, «Polityka i Społeczeństwo» 2022, nr 3 (20).
- Leszczyńska K., *Senat Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989–2011*, Lublin 2015.
- Marszał K. (opr.), *Lobby kobiet w polskim parlamencie 1989–2005*, Warszawa 2005.
- Siemieńska R., *Kobiety i mężczyźni o obecności kobiet w polityce*, [w:] K. Marszał (opr.), *Lobby kobiet w polskim parlamencie 1989–2005*, Warszawa 2005.
- Sokół W., *Partie polityczne na arenie wyborczej i gabinetowej*, [w:] W. Sokół, M. Żmigrodzki (red.), *Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej*, Lublin 2003.
- Sokół W., Kuźelewska E., *Uwarunkowania polityczno-prawne reprezentacji kobiet w parlamencie*, «Przegląd Sejmowy» 2023, nr 172.
- Stoś K., *Większościowy system wyborczy do Senatu RP – postulat i analiza konsekwencji wprowadzenia wymogu większości bezwzględnej*, «Zeszyt Prawniczy UAM» 2022, nr 12.
- Strzemecka S., *Walka Polek o gwarancje równości w polityce. Analiza dyskursu publicznego na temat wprowadzenia parytetu płci do ordynacji wyborczej*, «Studia Humanistyczne AGH» 2013, t. 12/4.
- Szypulska A., Szczerba A., Kwiatkowska A., *Kwoty i co dalej? Udział kobiet w życiu politycznym w Polsce. Analiza i zalecenia*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Seria: «Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich» 2020, nr 6.
- Waniek D., *Kobiety lewicy w polskim doświadczeniu politycznym. Tradycje, wartości i tożsamość*, Toruń 2008.

⁴⁹ *Kobiety w polityce. Statystyk...*, s. 11, 13.